

Sławomir PASTUSZKA*

 <https://orcid.org/0000-0003-3999-923X>

ROZWÓJ SPOŁECZNO-GOSPODARCZY NOWYCH KRAJÓW CZŁONKOWSKICH UNII EUROPEJSKIEJ NALEŻĄCYCH DO EUROSTREFY I POZOSTAJĄCYCH POZA STREFĄ

Abstrakt

Przedmiot badań: Przedmiotem badań jest analiza rozwoju społeczno-gospodarczego nowych krajów członkowskich Unii Europejskiej (UE-13) w latach 2004–2018.

Cel badawczy: Porównanie dynamiki i poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego nowych państw członkowskich Unii Europejskiej znajdujących się w Eurostrefie oraz pozostających poza strefą.

Metoda badawcza: W pracy wykorzystano metody statystyki opisowej, analizę taksonomiczną oraz hierarchiczną metodę grupowania Warda.

Wyniki: Badanie wykazało, że największy wzrost poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego osiągnęły Polska i Słowacja, a następnie Estonia, Litwa i Malta. Mimo niższej dynamiki zmian, od wielu lat wśród 13 analizowanych państw, do najbardziej rozwiniętych należą zarówno kraje strefy euro: Malta, Słowenia, jak i pozostające poza strefą Czechy. Oznacza to, że tempo i poziom rozwoju społeczno-gospodarczego nowych państw członkowskich zależą nie tylko od ich przynależności do Eurostrefy, ale też od międzynarodowych powiązań gospodarczych i już wcześniej osiągniętego potencjału rozwojowego.

Słowa kluczowe: rozwój społeczno-gospodarczy, nowe państwa członkowskie UE, Eurostrefa.

Klasyfikacja JEL: E01, F36, O10

1. Wstęp

Przystąpienie do Unii Gospodarczej i Walutowej stwarza szansę nowym krajom członkowskim na przyspieszony rozwój gospodarczy. Eliminacja ryzyka kursowego i redukcja kosztów transakcyjnych, związanych z wymianą waluty naro-

* Dr hab., Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach, Instytut Geografii i Nauk o Środowisku, Zakład Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej; e-mail: slawomir.pastuszka@ujk.edu.pl

dowej na euro, ma korzystny wpływ na stabilność makroekonomiczną, sprzyja napływowi inwestycji bezpośrednich, przyczynia się do intensyfikacji wymiany handlowej z innymi krajami jednolitego obszaru walutowego¹. W ocenie M. Nogi niższe koszty transakcyjne, niższe stopy procentowe, po przystąpieniu do strefy euro, powinny przełożyć się na zwiększenie dostępu przedsiębiorstw i gospodarstw domowych do tańszego kredytu, a tym samym do zwiększenia aktywności inwestycyjnej i konsumpcji prywatnej. Ma to korzystny wpływ na szybsze tempo wzrostu gospodarczego, tak jak w przypadku Słowacji². Podobny pogląd prezentują G. Kołodko i M. Postuła. Ich zdaniem dzięki przyjęciu euro kraje słabiej rozwinięte mają szansę nadrobienia zaległości rozwojowych wobec krajów bogatszych³. Na ten aspekt zwraca uwagę D. Rosati. W swojej analizie dowodzi on, że po wprowadzeniu euro w Polsce tempo wzrostu gospodarczego powinno być wyższe o około 1,5–2,0% PKB rocznie⁴. Mniejszą dynamikę w skali roku około 0,7% oszacował Narodowy Bank Polski⁵ oraz Fundacja Przyjazny Kraj⁶. Korzyści ekonomiczne z przyjęcia wspólnej waluty dostrzegają również eksperci Akademii Finansów i Biznesu, stwierdzając, że: „wprowadzenie euro przyczyniło się w sposób umiarkowanie pozytywny do poprawy wyników gospodarczych Słowacji, Łotwy i Litwy, a w sposób zdecydowanie pozytywny do poprawy sytuacji gospodarczej Estonii”⁷.

W ocenie S. Kawalca, E. Pytlarczyka, E. Łona przyjęcie euro nie wpłynie korzystnie na wzmocnienie polskiej gospodarki, której konkurencyjność oparta jest przede wszystkim na niskich kosztach pracy⁸. Co więcej, zdaniem L. Podkaminerera to dzięki własnej walucie Polska rozwija się szybciej niż Słowacja i Słowenia, a tym samym skraca do nich dystans rozwojowy⁹.

¹ **W. Małecki**, *Nowe uwarunkowania polityczne i ekonomiczne przystąpienia przez Polskę do strefy euro*, *Gospodarka Narodowa* 2018/2, s. 29–47.

² **M. Noga**, *Dlaczego powinniśmy być w strefie euro*, *Rzeczpospolita*, 9 stycznia 2020 r.

³ **G.W. Kołodko, M. Postuła**, *Determinanty i implikacje poszerzania strefy euro*. *Kwestia polska*, *Gospodarka Narodowa* 2018/2, s. 5–25.

⁴ **D.K. Rosati**, *Czy Polska powinna przystąpić do strefy euro?*, *Gospodarka Narodowa* 2013/10, s. 5–35.

⁵ *Raport na temat pełnego uczestnictwa Rzeczypospolitej Polskiej w trzecim etapie Unii Gospodarczej i Walutowej*, Narodowy Bank Polski, Warszawa 2009.

⁶ *Polska bez euro. Bilans kosztów i korzyści*, Fundacja Przyjazny Kraj, Warszawa 2019.

⁷ **W.M. Orłowski, M. Götz, B. Nowak, J. Wolkonowski, M. Markiewicz**, *Jak żyć z Euro? Doświadczenia krajów Europy Środkowo-Wschodniej*, Warszawa 2018.

⁸ **S. Kawalec, E. Pytlarczyk**, *Paradoks euro. Jak wyjść z pułapki wspólnej waluty?*, Warszawa 2016; **E. Łon**, *Dlaczego Polska nie powinna wchodzić do strefy euro?*, Poznań 2007.

⁹ **L. Podkaminer**, *Dlaczego (nie) powinniśmy być w strefie*, *Rzeczpospolita*, 23.01.2020 r.

W związku z odmiennymi opiniami celowym jest bliższe rozpoznanie tempa i poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego nowych państw Unii Europejskiej znajdujących się w Eurostrefie oraz pozostających poza nią. W opracowaniach poświęconych podobnej problematyce, choć wartościowych naukowo i poznawczo, w większości analizowano oddzielnie różne, pojedyncze wskaźniki rozwoju społeczno-gospodarczego¹⁰. Z uwagi na wieloaspektowy charakter tego procesu¹¹ analizą objęto jednocześnie cztery zmienne poprzez wykorzystanie taksonomicznego miernika syntetycznego. Badaniem objęto okres od 2004 r. (przystąpienia do Unii dziesięciu krajów) do 2018 r. (ostatni rok, dla którego były dostępne dane statystyczne w bazie Eurostat).

Przyjęto założenie, że dynamika i poziom rozwoju społeczno-gospodarczego badanych krajów były zróżnicowane i nie zależały przede wszystkim od ich przynależności do strefy euro. Weryfikację przyjętej hipotezy ułatwi uzyskanie odpowiedzi na dwa pytania badawcze:

1. Jak kształtował się rozwój gospodarczy i społeczny nowych krajów Unii Europejskiej, które weszły do Eurostrefy, a jak tych, które zdecydowały się pozostać poza obrębem wspólnej waluty europejskiej?
2. Którym krajom i w jakich obszarach udało się najbardziej podnieść poziom rozwoju?

¹⁰ **W.M. Orlowski**, *W pogoni za straconym czasem. Wzrost gospodarczy w Europie Środkowo-Wschodniej 1950–2030*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2010; **B. Włodarczyk**, *Makroekonomiczne skutki wprowadzenia waluty euro w wybranych krajach członkowskich Unii Europejskiej*, *Annales H* 2016/L/4, s. 559–568; **E. Adamowicz**, **S. Dudek**, **E. Ratuszny**, **K. Walczyk**, *Koniunktura gospodarcza w Europie Środkowo-Wschodniej*, w: *Wyzwania ekonomiczne dla Europy Środkowo-Wschodniej*, Warszawa 2018, s. 25–45; **R. Pietrzykowski**, *Rozwój gospodarczy państw Europy Środkowej i Wschodniej jako członków Unii Europejskiej*, *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu* 2016/449, Wrocław, s. 476–486; **P. Halamai**, **V. Vasary**, *Real convergence in the new Member States of European Union (Shorter and longer term prospects)*, *The European Journal of Comparative Economics* 2010/7 (1), s. 229–253; **B. Jóźwik**, *Realna konwergencja gospodarcza państw członkowskich Unii Europejskiej z Europy Środkowej i Wschodniej. Transformacja, integracja i polityka spójności*, Warszawa 2017; **M. Próchniak**, *Konwergencja beta, sigma i gamma krajów postsocjalistycznych do Europy Zachodniej*, *Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej* 2019/1/17, s. 217–243.

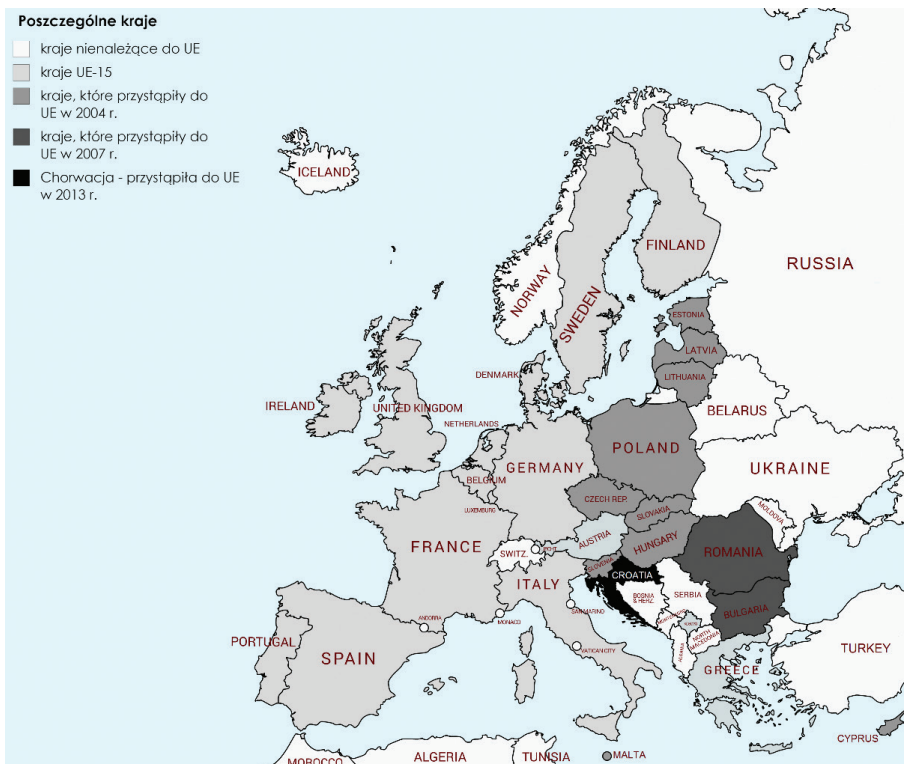
¹¹ Proces rozwoju społeczno-ekonomicznego wiąże się z przemianami ilościowo-jakościowymi w sferze gospodarczej, kulturowej, społecznej i politycznej. Problematyka ta została dość obszernie opisana w literaturze przedmiotu, np. **N. Acocella**, *Zasady polityki gospodarczej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002; **B. Winiarski** (red.), *Polityka gospodarcza*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006; **M.P. Todaro**, *Economic development*, New York University, Longman, New York–London 1999.

Artykuł składa się z czterech części. Pierwsza z nich zawiera krótką charakterystykę nowych krajów członkowskich UE, w drugiej przedstawiano metody badawcze i analizowane zmienne, w następnej – wyniki analizy empirycznej, w kolejnej – omówiono grupy państw o najbardziej podobnych do siebie wartościach analizowanych wskaźników. Artykuł kończy podsumowanie i ważniejsze wnioski.

2. Charakterystyka nowych krajów UE

Do nowych państw członkowskich UE zaliczono trzynaście krajów Europy Środkowo-Wschodniej: Czechy, Słowację, Słowenię, Polskę, Węgry, Litwę, Łotwę, Estonię, Bułgarię, Rumunię i Chorwację, a także dwa kraje wyspiarskie na Morzu Śródziemnym – Cypr i Maltę.

MAPA 1: Kraje Europy

Źródło: <https://mapchart.net/europe.html>

Siedem z nich należy do strefy euro. Pierwszym krajem, który zdecydował o przystąpieniu do strefy, była Słowenia (2007 r.), rok później dołączyły Cypr i Malta, w 2009 r. Słowacja, w 2011 r. Estonia, w 2014 r. Łotwa i w 2015 r. Litwa. Wszystkie te państwa są niewielkie zarówno pod względem liczby ludności, jak i zajmowanej powierzchni (tabela 1).

TABELA 1: Powierzchnia, stan ludności i gęstość zaludnienia (stan na 2018 r.)

Kraj	Ludność tys. osób	Powierzchnia w tys. km ²	Gęstość zaludnienia osoba/km ²	PKB per capita wg PPS EU-27 = 100	Wydajność pracy na zatrudnionego EU-27 = 100
Bułgaria	7 025	110,9	63,3	50	47,1
Chorwacja	4 091	56,6	72,3	63	73,2
Cypr	870	9,2	94,5	87	85,4
Czechy	10 626	78,9	134,7	91	83,9
Estonia	1 319	45,3	31,2	82	76,8
Litwa	2 801	65,3	42,9	81	76,1
Łotwa	1 926	64,6	29,8	71	68,6
Malta	485	0,3	1 616,7	98	94,7
Polska	38 413	312,7	122,8	71	76,8
Rumunia	19 472	238,4	81,7	65	68,8
Słowacja	5 446	49,0	111,1	78	76,3
Słowenia	2 071	20,3	102,0	88	82,2
Węgry	9 775	93,0	105,1	71	70,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu, <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/data/database>; stan na 16.08.2020 r.

Najmniejszą, ale najgęściej zaludnioną jest Malta. Obejmuje obszar o powierzchni zaledwie 300 km², którą w 2018 r. zamieszkiwało tylko 485 tys. mieszkańców. Niewielki jest także Cypr – zajmuje bowiem 9,2 tys. km² i liczy 870 tys. ludzi. Oba te małe wyspiarskie kraje dochody uzyskują głównie z usług finansowych oraz turystyki, dzięki czemu uzyskują w grupie nowych państw członkowskich wysoki PKB na mieszkańca i wysoką wydajność pracy. Duże znaczenie dla rozwoju tych krajów mają liberalne systemy podatkowe, bardzo korzystne dla przedsiębiorstw.

Nieco większe terytorialnie i ludnościowo są Litwa, Łotwa, Estonia (kraje bałtyckie) oraz Słowenia. Kraje te, z wyjątkiem Słowenii, są jednocześnie rzad-

ko zaludnione. Spośród nich najwyższy poziom PKB per capita i wydajność pracy odnotowuje Słowenia. W jej gospodarce duże znaczenie odgrywiają cechujące się wysoką produktywnością usługi i przemysł, a niewielkie rolnictwo. Małe bałtyckie kraje są silnie uzależnione od zewnętrznych dostaw energii i surowców, ważną rolę w ich gospodarkach pełnią istotne w powiązaniach handlowych z Rosją usługi transportowe i logistyczne, a także wymagające większej pracochłonności i jednocześnie mniej wydajne rolnictwo¹². Najslabiej rozwinięta jest Łotwa z gospodarką zdominowaną przez nisko wydajne usługi związane z handlem, transportem, zakwaterowaniem i gastronomią¹³. Największym ludnościowo nowym krajem strefy euro jest Słowacja z ponad 5 mln mieszkańcami. Kraj ten należy do największych na świecie producentów samochodów w przeliczeniu na mieszkańca¹⁴. Ma to korzystny wpływ na poziom PKB per capita i wydajność pracy.

Poza strefą euro pozostaje sześć państw, wyraźnie większych i ludniejszych od krajów strefy euro. Największym z nich zarówno pod względem powierzchni, jak i liczby ludności jest Polska. Koncentruje około połowy ludności nowych krajów unijnych spoza strefy euro. Jest najbardziej zaludnionym krajem ze stosunkowo niską wartością PKB per capita. Prawie dwukrotnie mniej ludności liczy Rumunia, drugi kraj po Polsce, zarówno pod względem powierzchni, jak i wielkości populacji. Różnice w liczbie ludności między dwoma kolejnymi państwami Czechami i Węgrami nie są już tak duże, jednak wyraźnie gęściej zaludnione są Czechy. Uzyskują one również wyższy PKB per capita i wyższą wydajność pracy niż w większości nowych krajów unijnych. Na piątym miejscu, za Węgrami, pod względem populacji plasuje się Bułgaria. Od lat niezmiennie pozostaje ona najuboższym i najmniej produktywnym krajem w Unii. Najmniejszym pod względem populacji oraz obszaru jest Chorwacja. Jest też najmłodszym (od 2013 r.) i jednym z najmniej zamożnych krajów członkowskich UE.

¹² European Semester: Country Reports, https://ec.europa.eu/info/publications/2019-european-semester-country-reports_en; stan na 15.08.2020 r.

¹³ *Przygotowania Łotwy do członkostwa w strefie euro i pierwsze doświadczenia związane z wprowadzaniem wspólnej waluty*, Narodowy Bank Polski, Warszawa 2014, s. 11.

¹⁴ Swoje fabryki samochodów mają tam koncerny Volkswagena (Bratysława), PSA Peugeot Citroën (Trnawa), KIA Motors (Żylica) i Jaguara Land Rovera (Nitra). Pracuje w nich łącznie około 177 tys. osób, czyli prawie 9% ogółu zatrudnionych; **B. Mayer**, *Kolejny rekord słowackiej motoryzacji*, Puls Biznesu 2020, <https://www.pb.pl/kolejny-rekord-slowackiej-motoryzacji-979606>; stan na 16.07.2020 r.

3. Metody badawcze

Do oceny poziomu rozwoju gospodarczego zastosowano dwa wskaźniki: Produkt Krajowy Brutto liczony na mieszkańca i wynagrodzenie brutto. PKB, choć jest najczęściej stosowaną, najbardziej syntetyczną miarą poziomu rozwoju gospodarczego, nie odzwierciedla w pełni rzeczywistości ekonomicznej i społecznej¹⁵, dlatego, pomimo dość silnej dodatniej korelacji (Współczynnik Pearsona $r = 0,87$) badaniem objęto także wysokość wynagrodzeń związanych z rodzajem wykonywanych prac w różnych sektorach gospodarki. Wszystkie dane dotyczące PKB per capita i wynagrodzenia są wyrażone parytetem siły nabywczej pieniądza PSN (PPS – *Purchasing Power Standard*), co umożliwia wyeliminowanie różnic w poziomach cen między krajami. Podstawą oceny rozwoju społecznego jest analiza podstawowych rynków pracy: wskaźnika zatrudnienia i umiarkowanie z nim skorelowanej stopy bezrobocia ($r = -0,44$). Wielkość wskaźnika zatrudnienia odzwierciedla zdolność dostosowania gospodarki do wykreowania popytu na pracę oraz zapewnienia takich zasobów ludzkich, które mają odpowiednie kwalifikacje (na które popyt zgłasza rynek) i cechują się motywacją do świadczenia pracy. Stopa bezrobocia obrazuje zaś stopień niewykorzystania zasobów pracy. Dane statystyczne pobrano z unijnego urzędu statystycznego Eurostat.

Zastosowane wskaźniki makroekonomiczne wykorzystano jako zmienne diagnostyczne do wyliczenia syntetycznego miernika rozwoju społeczno-gospodarczego. PKB per capita, wydajność pracy, wynagrodzenie i wskaźnik zatrudnienia są jego stymulantami, a stopa bezrobocia – jego destymulantą. Dla zapewnienia porównywalności stymulantów i destymulanty poddano je standaryzacji (normalizacji), tj. sprowadzeniu wartości określonych zmiennych diagnostycznych do przedziału $[0; 1]$. Wartość wystandaryzowanej zmiennej równa 1 oznacza, że j -ta zmienna przyjęła w i -tym kraju w roku t maksymalną wartość wśród wszystkich obserwacji objętych analizą, zaś gdy równa jest 0 oznacza, że j -ta zmienna przyjęła w i -tym kraju, w roku t minimalną wartość wśród wszystkich obserwacji występujących w badanej próbie¹⁶.

¹⁵ Wśród formułowanych wobec niego zastrzeżeń wskazuje się m.in. trudność jednoznacznej lokalizacji miejsc powstawania PKB poszczególnych państw, wynikającą z działania ponadnarodowych korporacji, nieuwzględnianie mających niekorzystny wpływ na jakość życia mieszkańców nierówności dochodowych, negatywny wpływ wzrostu gospodarczego na środowisko naturalne, funkcjonowanie gospodarki nieformalnej. *Opinion of the European Committee of the Regions – Indicators for territorial development – GDP and beyond*, Official Journal of the European Union 2016/C 120/05.

¹⁶ Procedura ta została zastosowana w pracach: P. Kościelniak, M. Szewczyk, T. Tokarski, *Taksonomiczne wskaźniki rozwoju ekonomicznego województw i powiatów*, w: M. Trojak

Standaryzację wartości stymulant rozwoju gospodarczego przeprowadzono z zastosowaniem równania:

$$s_{ijt} = \frac{x_{ijt} - \min(x_{ijt})}{\max(x_{ijt}) - \min(x_{ijt})}, \quad (1)$$

a standaryzację destymulanty według równania:

$$s_{ijt} = \frac{\max(x_{ijt}) - x_{ijt}}{\max(x_{ijt}) - \min(x_{ijt})}. \quad (2)$$

gdzie:

- s_{ijt} – wystandaryzowana wartość j -tej cechy w i -tym kraju w roku t ;
- x_{ijt} – wartość j -tej cechy w i -tym kraju w roku t ;
- $\max(x_{ijt})$ – maksymalna wartość j -tej cechy w analizowanych latach i grupie krajów;
- $\min(x_{ijt})$ – minimalna wartość j -tej cechy w analizowanych latach i grupie krajów.

Następnie wykorzystując wzór na odległość w przestrzeni euklidesowej, skonstruowano taksonomiczne wskaźniki rozwoju dla poszczególnych państw:

$$OE_{it} = \sqrt{\frac{\sum_{j=1}^n (1 - s_{ijt})^2}{n}} \quad (3)$$

gdzie:

- OE_{it} – wartość syntetycznego wskaźnika rozwoju w i -tym kraju w roku t ;
- n – liczba zmiennych diagnostycznych.

Wyliczone taksonomiczne wskaźniki rozwoju poszczególnych państw zawierają się w przedziale $[0; 1]$. Są one odległościami danego od teoretycznego kraju wzorcowego, czyli kraju najbardziej rozwiniętego. Im niższa jest wartość wskaźnika taksonomicznego, tym dany kraj jest bardziej rozwinięty, i odwrotnie – wyższa wartość wskaźnika dla danego kraju oznacza, że jest mniej rozwinięty. Na bazie wyliczonych wartości syntetycznego wskaźnika taksonomicznego sporządzono tabelaryczne zestawienie (ranking) krajów według poziomu ich rozwoju.

(red.), *Regionalne zróżnicowania rozwoju ekonomicznego Polski*, Kraków 2013, s. 139–175;
L. Jabłoński, T. Tokarski, *Taksonomiczne wskaźniki przestrzennego rozwoju powiatów*, *Studia Prawo-Ekonomiczne* 2010/81, s. 261–289.

W badaniu wykorzystano również hierarchiczną metodę aglomeracyjną Warda¹⁷. Umożliwia ona łączenie małej ilości obiektów w skupienia na podstawie wartości funkcji podobieństwa. Zapewnia ona homogeniczność wewnątrz skupień i heterogeniczności pomiędzy skupieniami (w sensie minimalizacji i maksymalizacji wariancji). Analiza tą metodą ma charakter statyczny, z tego względu w celu lepszej wizualizacji problemu w czasie do prezentacji dendrogramu obrano początkowy (2004) i końcowy okres badania (2018).

4. Analiza empiryczna

4.1. Sytuacja gospodarcza

W latach 2004–2018 oprócz Cypru wszystkie nowe kraje członkowskie odnotowały przyspieszony wzrost PKB per capita i dzięki temu uzyskały wyższe skumulowane wartości tego wskaźnika od średniej UE-27 (tabela 2).

TABELA 2: *Realny wzrost PKB per capita w latach 2004–2018 (w %)*

Kraj	Łączny wzrost PKB	Średnioroczne tempo zmian w okresie		
		2004–2008	2009–2018	2004–2018
UE-27	17,8	2,0	0,8	1,2
Bułgaria	60,6	7,2	2,5	4,0
Chorwacja	25,4	4,1	0,5	1,7
Cypr	11,2	2,8	-0,3	0,7
Czechy	38,0	4,9	1,4	2,5
Estonia	50,9	6,3	2,0	3,4
Litwa	72,0	8,5	3,0	4,8
Łotwa	64,7	8,6	2,2	4,3
Malta	42,0	2,1	3,1	2,8
Polska	60,3	5,3	3,4	4,0
Rumunia	72,3	9,0	2,7	4,8
Słowacja	57,8	7,2	2,2	3,9
Słowenia	28,9	4,6	0,6	1,9
Węgry	33,9	3,1	1,9	2,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu, <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/data/database>; stan na 26.08.2020 r.

¹⁷ B.S. Everit, S. Landau, M. Leese, D. Stahl, *Cluster Analysis*. 5th Edition, Wiley Series in Probability and Statistics, London 2011.

Było to w znacznej mierze efektem wykorzystania funduszy unijnych dostępnych w ramach polityki spójności oraz intensywnego napływu zagranicznego kapitału inwestycyjnego¹⁸. Średnioroczne tempo wzrostu wartości tego wskaźnika było zróżnicowane, najszybsze zarówno w całym okresie 2004–2018, jak i przed wystąpieniem w 2008 r. światowego kryzysu gospodarczego osiągnęły: Rumunia, Litwa i Łotwa, mimo że gospodarki tych krajów dotkliwie ucierpiały w wyniku kryzysu finansowego¹⁹. Również wyraźnie szybszy wzrost niż w UE-27, zarówno przed, jak i po wybuchu kryzysu finansowego, wystąpił w Polsce, gdzie w czasie kryzysu gospodarczego, w odróżnieniu od pozostałych państw UE, dzięki elastycznemu kursowi walutowemu i napływowi funduszy unijnych zamiast recesji nastąpiło spowolnienie wzrostu gospodarczego, a także w Bułgarii, Słowacji i Estonii²⁰. Tylko na Cyprze średnioroczna dynamika wzrostu PKB per capita była wolniejsza od średniej unijnej, a po wybuchu kryzysu gospodarczego była wręcz ujemna. Wynikało to z recesji, z którą przez sześć lat z rzędu (2009–2014) ten kraj zmagał się na skutek niekorzystnych zmian w sektorze bankowym²¹.

Dzięki przyspieszonemu wzrostowi gospodarczemu prawie wszystkie nowe kraje członkowskie zmniejszyły lukę dochodową mierzoną PKB per capita według PPS w stosunku do przeciętnego poziomu tego wskaźnika w UE-27 (tabela 3).

¹⁸ *Mój region, moja Europa, nasza przyszłość. Siódmy raport na temat spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej*, Komisja Europejska, Urząd Publikacji Unii Europejskiej, Luksemburg 2017, s. 176–202; *Sytuacja gospodarcza w krajach Europy Środkowej i Wschodniej*, Narodowy Bank Polski 2015/2, Warszawa.

¹⁹ Litwa, Łotwa, Estonia, ze względu na niskie stopy procentowe i sztywne związanie walut narodowych z euro, stały się w latach 2004–2007 miejscem dopływu „taniego” pieniądza, który wywołał gwałtowny wzrost aktywności na rynku mieszkaniowym oraz szybki wzrost wydatków konsumpcyjnych. Po wybuchu światowego kryzysu gospodarczego w 2008 r. inwestorzy wycofali kapitał z tych państw, jako tzw. rynków „ryzykownych” i transferowali do bezpieczniejszych miejsc do inwestowania. W efekcie kraje bałtyckie doświadczyły głębokiego spadku PKB. **S. Pastuszka**, *Konwergencja nominalna nowych państw członkowskich Unii Europejskiej*, Studia Regionalne i Lokalne 2011/3 (45), s. 133–149.

²⁰ *Raport na temat pełnego uczestnictwa Rzeczypospolitej Polskiej w trzecim etapie Unii Gospodarczej i Walutowej*, Narodowy Bank Polski, Warszawa 2009; **S. Pastuszka**, *Wpływ kryzysu gospodarczego na rozwój nowych krajów członkowskich Unii Europejskiej*, w: **J. Rymarczyk, M. Domiter, W. Michalczyk** (red.), *Integracja i kryzysy na lokalnych i globalnych rynkach we współczesnym świecie*, T. 2, Wrocław 2013, s. 63–74.

²¹ **I. Pruchnicka-Grabias**, *Przyczyny kryzysu bankowego na Cyprze*, 2013, https://www.researchgate.net/publication/322643718_Przyczyny_kryzysu_bankowego_na_Cyprze; stan na 25.08.2020 r.

TABELA 3: PKB per capita wg PPS

Kraj	2004		2018		Zmiana 2004–2018	
	tys. euro	%	tys. euro	%	%	w p.p.
UE 27	21 179,6	100,0	30 157,3	100,0	42,2	–
Bułgaria	7 455,8	35,2	15 517,2	51,5	108,1	16,3
Chorwacja	11 875,8	56,1	19 175,1	63,6	61,5	7,5
Cypr	21 197,9	100,1	26 777,7	88,8	26,3	–11,3
Czechy	16 992,9	80,2	27 604,3	91,5	62,4	11,3
Estonia	11 842,7	55,9	25 045,8	83,0	111,5	27,1
Litwa	10 656,9	50,3	24 550,0	81,4	130,4	31,1
Łotwa	9 976,8	47,1	21 073,7	69,6	111,2	22,8
Malta	17 453,1	82,4	29 633,9	98,3	69,8	15,9
Polska	10 910,8	51,5	21 541,5	71,4	97,4	19,9
Rumunia	7 345,4	34,7	19 783,2	65,6	169,3	30,9
Słowacja	12 417,2	58,6	23 460,7	77,8	88,9	19,2
Słowenia	18 594,2	87,8	26 396,2	87,5	42,0	–0,3
Węgry	13 271,7	62,7	21 610,0	71,7	62,8	9,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu, <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/data/database>; stan na 26.08.2020 r.

Największą poprawę odnotowały kraje nadbałtyckie i Rumunia (wzrost od 22,8 do 30,9 p.p.). Również Polska i Słowacja znacząco (wzrost o ponad 19 p.p.) zmniejszyły dystans rozwojowy do średniej unijnej. Pogorszenie sytuacji w tym zakresie zaobserwowano w Słowenii (–0,3 p.p.), a zwłaszcza na Cyprze, gdzie wartość tego wskaźnika spadła o 11,3 p.p. Mimo tego te kraje w 2018 r. należały wraz z Malcią i Czechami do najzamożniejszych nowych państw członkowskich. Na kolejnych miejscach pod względem wielkości względnego PKB uplasowały się: Estonia, Litwa, Słowacja, Węgry, Polska, Łotwa, Rumunia, Chorwacja i Bułgaria. Istotną barierą rozwoju bułgarskiej gospodarki jest najwyższy w Unii poziom korupcji. Ogranicza ona przedsiębiorczość, zniechęca do inwestowania prywatnych środków, sprzyja szarej strefie i przestępczości gospodarczej. Wszystko to powoduje znaczne szkody gospodarcze i społeczne²².

²² *Corruption Perceptions Index 2019*, Transparency International, <https://www.transparency.org/cpi2019>; stan na 26.08.2020 r.

Przyspieszonemu wzrostowi gospodarczemu towarzyszyła zmiana struktury zatrudnienia i tworzenia PKB. Zmniejszył się odsetek pracujących w słabiej opłacanym rolnictwie, a zwiększył w bardziej wydajnym przemyśle i w usługach²³. Przełożyło się to na szybki wzrost płac, w rezultacie czego w latach 2004–2018 dziewięć państw zmniejszyło różnicę w przeciętnych wynagrodzeniach mierzonych parytetem siły nabywczej w stosunku do średniej unijnej (tabela 4).

TABELA 4: Wynagrodzenie wg PPS

Kraj	2004		2018		Zmiana 2004–2018	
	tys. euro	%	tys. euro	%	%	w p.p.
UE 27	28 106,5	100,0	36 916,6	100,0	31,3	–
Bułgaria	8 298,4	29,5	18 635,9	50,5	124,6	21,0
Chorwacja	20 785,6	74,0	25 140,4	68,1	21,0	–5,9
Cypr	24 059,3	85,6	27 814,0	75,3	15,6	–10,3
Czechy	17 535,6	62,4	27 552,7	74,6	57,5	12,2
Estonia	13 554,7	48,2	27 900,9	75,6	105,8	27,4
Litwa	13 018,7	46,3	25 627,7	69,4	96,9	23,1
Łotwa	10 719,8	38,1	24 766,5	67,1	131,0	28,9
Malta	24 729,0	88,0	28 795,0	78,0	16,4	–10,0
Polska	15 859,6	56,4	25 126,5	68,1	58,4	11,7
Rumunia	9 772,8	34,8	23 198,3	62,8	137,4	28,0
Słowacja	14 015,5	49,9	24 414,2	66,1	74,2	16,3
Słowenia	24 898,3	88,6	33 635,2	91,1	35,1	2,5
Węgry	16 955,5	60,3	21 215,2	57,5	25,1	–2,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu, <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/data/database>; stan na 26.08.2020 r.

Najszybszą zbieżność płacową osiągnęły: Łotwa, Rumunia i Estonia (od 28,9 do 27,4 p.p.), a następnie Litwa (23,1 p.p.) i Bułgaria (21,0 p.p.). Pogorszenie sytuacji w tym zakresie odnotowały: Malta, Cypr, Węgry i Chorwacja. Mimo dość wysokiej dynamiki płac, najniższy ich poziom w 2018 r., podobnie jak w 2004 r., utrzymywał się w Bułgarii. Wyższe zarobki od pozostałych badanych krajów zanotowano na Malcie i Cyprze mimo wspomnianego pogorszenia sytuacji oraz w Estonii.

²³ *Employment by age, economic activity and NUTS 2 regions*, (NACE Rev. 2) – 1000, https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=lfst_r_lfe2en2&lang=en; stan na 26.08.2020 r.

4.2. Sytuacja społeczna

Większość krajów UE-13 odnotowało poprawę sytuacji na ich rynkach pracy, co odzwierciedla w latach 2004–2018 wzrost odsetka zatrudnionych i ograniczenie rozmiarów bezrobocia. Rozkład przestrzenny tych zmian był zróżnicowany. Najwyższy przyrost stopy zatrudnienia, powyżej 10 p.p., wystąpił na Malcie, Litwie, Łotwie, Węgrzech, w Polsce, Bułgarii i Estonii. Niewielki wzrost, zbliżony do średniej unijnej, zanotowano w Słowenii i Chorwacji, na Cyprze zaś odnotowano wręcz regres na rynku pracy²⁴. W 2018 r. najwyższy poziom zatrudnienia, powyżej 74%, występował w Czechach i Estonii, najniższy zaś w Chorwacji. Szczególnie niekorzystnie na tamtejszym rynku pracy przedstawia się sytuacja kobiet, gdyż, jak wynika z danych Eurostatu, ponad połowa z nich to osoby niepracujące. Wzrostowi poziomu zatrudnienia towarzyszył spadek bezrobocia.

TABELA 5: Wskaźnik zatrudnienia i stopa bezrobocia

Państwo	Wskaźnik zatrudnienia			Stopa bezrobocia		
	2004	2018	zmiana 2004–2018 w p.p.	2004	2018	zmiana 2004–2018 w p.p.
UE-27	61,7	67,7	6,0	6,1	4,4	-1,7
Bułgaria	54,2	67,7	13,5	6,6	3,2	-3,4
Chorwacja	54,6	60,6	6,0	7,9	4,9	-3,0
Cypr	69,1	68,6	-0,5	3,4	5,7	2,3
Czechy	64,2	74,8	10,6	5,3	1,5	-3,8
Estonia	63,1	74,8	11,7	6,5	3,9	-2,6
Litwa	61,6	72,4	10,8	6,7	4,3	-2,4
Łotwa	61,0	71,8	10,8	7,3	5,2	-2,1
Malta	54,0	71,9	17,9	3,8	2,4	-1,4
Polska	51,7	67,4	15,7	11,1	2,4	-8,7
Rumunia	57,7	64,8	7,1	4,7	2,5	-2,2
Słowacja	57,0	67,6	10,6	11,6	4,2	-7,4
Słowenia	65,3	71,1	5,8	4,0	3,4	-0,6
Węgry	56,8	69,2	12,4	3,3	2,3	-1,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/data/database>; stan na 26.08.2020 r.

²⁴ Dane statystyczne dotyczące zatrudnienia. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Employment_statistics/pl#Wska.C5.BAniki_zatrudnienia_wed.C5.82ug_p.C5.82ci.2C_wieku_i_poziomu_wykszta.C5.82cienia; stan na 28.08.2020 r.

Najbardziej udało się obniżyć jego poziom w Polsce (o 8,7 p.p.) i Słowacji (o 7,4 p.p.), tj. krajach o wysokich jego wartościach w 2004 r., w mniejszym stopniu – w Słowenii i na Węgrzech, na Cyprze stopa bezrobocia nawet wzrosła. W 2018 r. najkorzystniej pod tym względem przedstawiała się sytuacja w Czechach, a także na Węgrzech, Malcie i w Polsce, gdzie stopa bezrobocia kształtowała się poniżej poziomu 2,5%. Największe rozmiary bezrobocia odnotowano na Cyprze, Łotwie i w Chorwacji, gdzie odsetek bezrobotnych w szczególności wśród osób najmłodszych, był wyraźnie wyższy od unijnej średniej²⁵.

4.3. Syntetyczny wskaźnik rozwoju

PKB per capita, wysokość wynagrodzenia, wskaźnik zatrudnienia i stopa bezrobocia łącznie kształtują sytuację społeczno-gospodarczą. W jednych krajach wskaźniki te oddziałują razem pozytywnie, w drugich ich oddziaływanie jest przeciwstawne, a w kolejnych – oddziałują łącznie negatywnie. Po nadaniu tym wskaźnikom jednakowej wagi obliczono na ich podstawie syntetyczny wskaźnik rozwoju dla każdego kraju. Z obliczeń wynika, że w latach 2004–2018 we wszystkich badanych krajach zaobserwowano poprawę sytuacji gospodarczej, o czym świadczy spadek wartości wskaźnika taksonomicznego (tabela 6).

TABELA 6: *Klasyfikacja krajów pod względem syntetycznego wskaźnika rozwoju społeczno-gospodarczego*

Kraje	2004	2018	Pozycja w rankingu	
			2004	2018
1	2	3	4	5
Bułgaria	0,764	0,374	13	13
Chorwacja	0,604	0,348	8	12
Cypr	0,209	0,175	1	6
Czechy	0,411	0,111	3	3
Estonia	0,555	0,122	6	4
Litwa	0,593	0,151	7	5
Łotwa	0,643	0,223	9	9
Malta	0,474	0,080	4	2
Polska	0,755	0,202	12	8

²⁵ H. Dietrich, *Youth Unemployment in Europe: Theoretical Considerations and Empirical Findings*, Friedrich-Ebert-Stiftung, Berlin 2012, s. 14.

1	2	3	4	5
Rumunia	0,696	0,279	10	10
Słowacja	0,704	0,201	11	7
Słowenia	0,281	0,061	2	1
Węgry	0,538	0,241	5	11
Różnica między najwyższą a najniższą wartością wskaźnika	0,555	0,313	–	–

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/data/database>; stan na 26.08.2020 r.

Najkorzystniejsze zmiany odnotowała Polska i Słowacja, następnie Malta, Estonia i Litwa, w rezultacie czego te kraje wyraźnie awansowały w rankingu taksonomicznego wskaźnika rozwoju społeczno-ekonomicznego. W najmniejszym stopniu zmniejszyła się wartość syntetycznego wskaźnika na Cyprze, Węgrzech i w Chorwacji, przez co straciły one pozycje zajmowane w rankingu w 2004 r. W roku 2018, analogicznie jak w 2004, najdalej wzorca najwyższego poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego znajdowała się wartość wskaźnika w Bułgarii. Równie trudna sytuacja występowała w Chorwacji, która w rankingu rozwoju spadła o 4 pozycje. Najwyższy poziom rozwoju odnotowały Słowenia i Malta, o najniższych wartościach wskaźnika. Poprawiły one swoje pozycje w porównaniu z rankingiem z 2004 r. Wysokim poziomem charakteryzowały się także Czechy, które utrzymały wysoką pozycję w klasyfikacji sprzed czternastu lat.

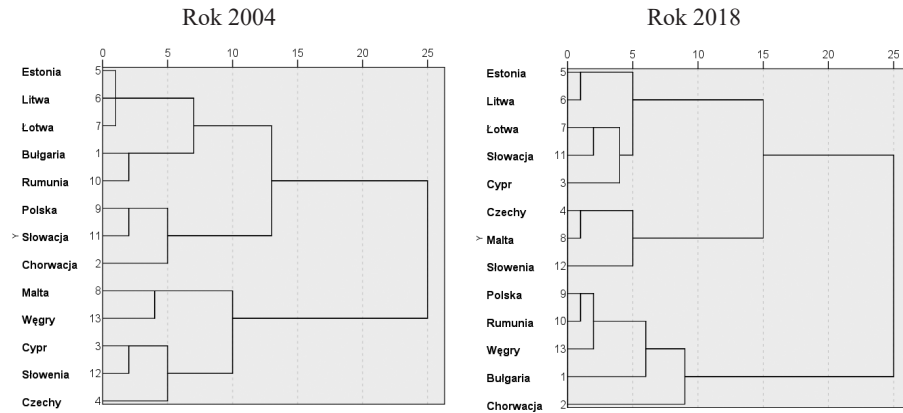
5. Grupy krajów o zbliżonej sytuacji społeczno-gospodarczej

Zastosowane zmienne makroekonomiczne poddano analizie warstwową metodą Warda, co umożliwiło podzielenie krajów o zbliżonym potencjale społeczno-ekonomicznym na jednorodne skupienia zilustrowane w postaci poniższego wykresu drzewkowego²⁶. Im w obrębie skupienia kraje były bliżej połączone, tym między nimi występowało większe podobieństwo pod względem wartości

²⁶ Wybór lokalizacji przerywanej linii, determinującej liczbę jednolitych grup w danym układzie skupień, miał charakter arbitralny i był podyktowany względami praktycznymi, tj. możliwością interpretacji wyników.

analizowanych wskaźników i odwrotnie – im grupa państw była mniej jednorodna, tym mniejszy był między nimi stopień powiązania.

RYSUNEK 1: Grupy państw o podobnej sytuacji społeczno-gospodarczej ze względu na PKB per capita, wynagrodzenia, stopę zatrudnienia i bezrobocia

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu, <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/data/database>; stan na 26.08.2020 r.

W 2004 r. wyodrębniono pięć skupień. Trzy z nich tworzyły państwa blisko ze sobą połączone. W pierwszym skupieniu znalazły się Estonia, Litwa i Łotwa, w drugim – państwa bałkańskie (Bułgaria i Rumunia), w trzecim zaś – Malta i Węgry. Kolejne dwa skupienia obejmowały kraje mniej jednorodne pod względem położenia geograficznego i potencjału społeczno-gospodarczego. Jedno skupienie tworzyły bliżej siebie położone Polska i Słowacja oraz luźniej z nimi powiązana Chorwacja, natomiast w drugim skupieniu znalazł się Cypr, Słowenia i nieco od nich oddalone Czechy, ze względu na wówczas niższy od nich potencjał gospodarczy i mniej korzystną sytuację na rynku pracy.

Czternaście lat później skład państw tworzących skupienia uległ zmianie, co świadczy o ich odmiennej dynamice zmian gospodarczych i społecznych. Zidentyfikowano cztery kilkuelementowe skupienia, pozostającą poza nimi Bułgarię – najsłabiej rozwinięty gospodarczo kraj w Unii Europejskiej, a także Chorwację charakteryzującą się szczególnie niekorzystnymi wskaźnikami rynku pracy. Pierwsze skupienie obejmowało pięć państw, co czyni go najliczniejszym. W jego skład weszły dobrze dopasowane Estonia i Litwa, w mniejszym stopniu powiązane z nimi Łotwa i Słowacja oraz wyraźnie od nich oddalony Cypr, co odzwierciedla największa długość wiązania między nim a pozostałymi

państwami w tym skupieniu. Kraj ten, mimo stosunkowo wysokiego poziomu gospodarki, od 2012 r. boryka się z najwyższym wśród badanych krajów bezrobociem. W drugim skupieniu znalazły się stosunkowo dobrze dopasowane Czechy i Malta oraz pozostająca w dalszej od nich odległości Słowenia, wprawdzie z niższym niż w Czechach i na Malcie PKB per capita, ale wyraźnie wyższym poziomem płac. Kraje te wyróżnia najwyższy poziom rozwoju społeczno-gospodarczego. Kolejne skupienie tworzą Polska oraz Rumunia, mimo niższych niż Polska wartościach wskaźników rozwoju gospodarczego oraz pozostające od nich w nieco dalszej odległości Węgry, ze względu na zdecydowanie niższy poziom wynagrodzenia (niższy był tylko w Bułgarii), a z drugiej strony – wyższy wskaźnik zatrudnienia.

6. Podsumowanie

Na podstawie wyników analizy można sformułować kilku wniosków. Po pierwsze, prawie wszystkie kraje UE-13 w latach 2004–2018 uzyskały szybszy wzrost PKB per capita według PPS od przeciętnego w UE-27. Największe tempo wzrostu odnotowały kraje bałtyckie, mimo głębokiej recesji ich gospodarek w czasie kryzysu 2008/2009. Wysoką dynamikę wzrostu uzyskały też Rumunia, Bułgaria i Polska. Ich wspólną specyfiką był niski poziom rozwoju w pierwszym roku badania. Wolniejsze tempo wzrostu odnotowały zamożniejsze kraje: Malta, Słowenia, Czechy, a zwłaszcza Cypr, gdzie po 2009 r. przez kilka lat utrzymywała się recesja. Mimo tego w 2018 r. osiągnęły one najwyższą wartość PKB per capita. Mieszkańcy tych krajów oraz Estonii uzyskiwali także wyższe zarobki, mimo że, w przypadku Malty i Cypru, odnotowano dywergencję płacową wobec średniej unijnej. Taka sytuacja wystąpiła także w krajach nienależących do strefy euro: w Chorwacji i na Węgrzech. Najniższy poziom wynagrodzeń utrzymywał się w Bułgarii mimo ponad dwukrotnego ich wzrostu.

Po drugie, kraje UE-13 odnotowały wyraźną poprawę sytuacji na rynku pracy. Najkorzystniejsze zmiany wystąpiły w Polsce, a także na Słowacji. Odnotowano tam najwyższy wzrost wskaźnika zatrudnienia i największą redukcję stopy bezrobocia. W tych krajach poziom bezrobocia w 2004 r. był najwyższy. Wysoki wzrost zatrudnienia przy umiarkowanym spadku bezrobocia zarejestrowano na Malcie, Węgrzech, w Bułgarii oraz krajach bałtyckich. Niższą dynamikę poprawy sytuacji na rynku pracy zanotowano w Rumunii, Chorwacji i Słowenii, a na Cyprze odnotowano nawet jej pogorszenie. W 2018 r. najwyższy wskaźnik zatrudnienia i najniższy bezrobocia zarejestrowano w Czechach, i nieco mniejszy na Malcie. Korzystna sytuacja pod tym względem pozostawała

również w krajach bałtyckich i Słowenii z uwagi na wysoki poziom zatrudnienia oraz na Węgrzech, w Polsce i Rumunii ze względu na niskie bezrobocie.

Po trzecie, największy wzrost poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego, mierzonego syntetycznym wskaźnikiem, osiągnęła Polska i Słowacja. W porównaniu z rankingiem z 2004 r. oba kraje awansowały o 4 miejsca. Swoją pozycję poprawiły także: Estonia, Litwa i Malta (awans o 2 miejsca) oraz Słowenia (awans o 1 pozycję). Pogorszeniu uległa sytuacja na Węgrzech, czego odzwierciedleniem jest spadek w klasyfikacji o 6 miejsc, na Cyprze (spadek o 5 miejsc) i w Chorwacji (spadek o 4 miejsca). Mimo niższej dynamiki zmian, niezmiennie od wielu lat czołowe pozycje w klasyfikacji zajmują: Malta, Słowenia i Republika Czeska. Tworzą one wśród nowych krajów UE grupę państw o najwyższym potencjale rozwojowym. W przeszłości były blisko powiązane pod względem politycznym, kulturowym i ekonomicznym z wysoko rozwiniętymi gospodarczo państwami: Malta z Wielką Brytanią, Czechy i Słowenia z monarchią austro-węgierską. Wydaje się, że ukształtowane tam wcześniej międzynarodowe powiązania gospodarcze współcześnie są nie tylko utrwalane, ale dalej rozwijane.

Podsumowując, na podstawie analizy można stwierdzić, że tempo i poziom rozwoju społeczno-gospodarczego nowych państw członkowskich zależą nie tylko od ich przynależności do Eurostrefy, ale też od międzynarodowych powiązań gospodarczych i już wcześniej osiągniętego potencjału rozwojowego. Oznacza to, że członkostwo w strefie euro należy traktować jako niezwykle ważny, ale jednak dodatkowy impuls rozwojowy. Kluczowe znaczenie odgrywa odpowiednia polityka rozwoju, zapewniająca koincydencję sfery regulacyjnej państwa z mechanizmami rynku i sprzyjającą możliwie pełnemu wykorzystaniu dostępnych zasobów.

Bibliografia

- Acocella N.**, *Zasady polityki gospodarczej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002.
- Adamowicz E., Dudek S., Ratuszny E., Walczyk K.**, *Koniunktura gospodarcza w Europie Środkowo-Wschodniej*, w: *Wyzwania ekonomiczne dla Europy Środkowo-Wschodniej*, Warszawa 2018, s. 25–76.
- Dietrich H.**, *Youth Unemployment in Europe: Theoretical Considerations and Empirical Findings*, Friedrich-Ebert-Stiftung, Berlin 2012.
- Employment by age, economic activity and NUTS 2 regions* (NACE Rev. 2) – 1000, https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=lfst_r_lfe2en2&lang=en; stan na 26.08.2020 r.
- European Semester: Country Reports 2019*, https://ec.europa.eu/info/publications/2019-european-semester-country-reports_en; stan na 15.08.2020 r.

- Everit B.S., Landau S., Leese M., Stahl D.**, *Cluster Analysis*, 5th Edition, Wiley Series in Probability and Statistics, London 2011.
- Halamai P., Vasary V.**, *Real convergence in the new Member States of European Union (Shorter and longer term prospects)*, The European Journal of Comparative Economics 2010/7 (1), s. 229–253.
- Jabłoński Ł., Tokarski T.**, *Taksonomiczne wskaźniki przestrzennego zróżnicowania rozwoju powiatów*, Studia Prawno-Ekonomiczne 2010/81, s. 261–289.
- Jóźwik B.**, *Realna konwergencja gospodarcza państw członkowskich Unii Europejskiej z Europy Środkowej i wschodniej. Transformacja, integracja i polityka spójności*, Warszawa 2017.
- Kawalec S., Pytlarczyk E.**, *Paradoks euro. Jak wyjść z pułapki wspólnej waluty?*, Wydawnictwo Poltext, Warszawa 2016.
- Kołodko G.W., Postuła M.**, *Determinanty i implikacje poszerzania strefy euro. Kwestia polska*, Gospodarka Narodowa 2018/2, s. 5–25.
- Kościelniak P., Szewczyk M., Tokarski T.**, *Taksonomiczne wskaźniki rozwoju ekonomicznego województw i powiatów*, w: M. Trojak (red.), *Regionalne zróżnicowania rozwoju ekonomicznego Polski*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2013, s. 139–175.
- Łon E.**, *Dlaczego Polska nie powinna wchodzić do strefy euro?*, Poznań 2007.
- Malecki W.**, *Nowe uwarunkowania polityczne i ekonomiczne przystąpienia przez Polskę do strefy euro*, Gospodarka Narodowa 2018/2, s. 29–47.
- Mayer B.**, *Kolejny rekord słowackiej motoryzacji*, Puls Biznesu 2020, <https://www.pb.pl/kolejny-rekord-slowackiej-motoryzacji-979606>; stan na 16.08.2020 r.
- Mój region, moja Europa, nasza przyszłość. Siódmy raport na temat spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej*, Urząd Publikacji Unii Europejskiej, Luksemburg 2017.
- Nasza Europa: 15 lat Polski w Unii Europejskiej*, Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych, Warszawa 2019.
- Noga M.**, *Dlaczego powinniśmy być w strefie euro*, Rzeczpospolita, 9 stycznia 2020 r.
- Opinion of the European Committee of the Regions – Indicators for territorial development – GDP and beyond*, Official Journal of the European Union 2016/C 120/05.
- Orlowski W.M.**, *W pogoni za straconym czasem. Wzrost gospodarczy w Europie Środkowo-Wschodniej 1950–2030*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2010.
- Orlowski W.M., Götz M., Nowak B., Wolkonowski J., Markiewicz M.**, *Jak żyć z Euro? Doświadczenia krajów Europy Środkowo-Wschodniej*, Warszawa 2018.
- Pastuszka S.**, *Konwergencja nominalna nowych państw członkowskich Unii Europejskiej*, Studia Regionalne i Lokalne 2011/3 (45), s. 133–149.
- Pastuszka S.**, *Wpływ kryzysu gospodarczego na rozwój nowych krajów członkowskich Unii Europejskiej*, w: J. Rymarczyk, M. Domiter, W. Michalczyk (red.), *Integracja i kryzysy na lokalnych i globalnych rynkach we współczesnym świecie*, T. 2, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2013, s. 63–74.
- Pietrzykowski R.**, *Rozwój gospodarczy państw Europy Środkowej i Wschodniej jako członków Unii Europejskiej*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu 2016/449, s. 476–486.
- Podkaminer L.**, *Dlaczego (nie) powinniśmy być w strefie*, Rzeczpospolita, 23.01.2020 r.
- Polska bez euro. Bilans kosztów i korzyści*, Fundacja Przyjazny Kraj, Warszawa 2019.
- Próchniak M.**, *Konwergencja beta, sigma i gamma krajów postsocjalistycznych do Europy Zachodniej*, Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej 2019/1/17, s. 217–243.

- Pruchnicka-Grabias I.**, *Przyczyny kryzysu bankowego na Cyprze*, 2013, https://www.researchgate.net/publication/322643718_Przyczyny_kryzysu_bankowego_na_Cyprze; stan na 25.08.2020 r.
- Raport na temat pełnego uczestnictwa Rzeczypospolitej Polskiej w trzecim etapie Unii Gospodarczej i Walutowej*, Narodowy Bank Polski, Warszawa 2009.
- Rosati D.K.**, *Czy Polska powinna przystąpić do strefy euro?*, *Gospodarka Narodowa* 2013/10, s. 5–35.
- Sytuacja gospodarcza w krajach Europy Środkowej i Wschodniej*, Instytut Ekonomiczny, Narodowy Bank Polski 2015/2, Warszawa.
- Todaro M.P.**, *Economic development*, New York University, Longman, New York–London 1999.
- Transparency International. *Corruption Perceptions Index 2019*, <https://www.transparency.org/cpi2019>; stan na 26.08.2020 r.
- Winiarski B.** (red.), *Polityka gospodarcza*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006.
- Włodarczyk B.**, *Makroekonomiczne skutki wprowadzenia waluty euro w wybranych krajach członkowskich Unii Europejskiej*, *Annales H* 2016/4, s. 559–568.
- 15 lat Polski w Unii Europejskiej*, Polski Instytut Ekonomiczny, Warszawa 2019.
- Dane statystyczne dotyczące zatrudnienia, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Employment_statistics/pl#Wska.C5.BAniki_zatrudnienia_wed.C5.82ug_p.C5.82ci.2C_wiek_i_poziomu_wykszta.C5.82cienia; stan na 28.08.2020 r.

Sławomir PASTUSZKA

SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE EU NEW MEMBER STATES WITHIN AND WITHOUT THE EUROZONE

Abstract

Background: The analysis of the socio-economic development of the new member states of the European Union (EU-13) in the years between 2004 and 2018.

Research purpose: The paper aims to compare the pace and the level of socio-economic development of the new European Union Member States within and without the Eurozone.

Methods: Descriptive statistics method was used in the analysis, as well as taxonomic analysis and Ward's hierarchical grouping method.

Conclusions: The study showed that the greatest increase in the level of socio-economic development was achieved by Poland and Slovakia, followed by Estonia, Lithuania, and Malta. Despite the smaller range of changes, for many years, among the 13 analyzed countries, the most developed countries include both the euro area countries: Malta, Slovenia, and the Czech Republic that remains outside the zone. This means that the pace and level of socio-economic development of the new EU Member States depends not only on their membership in the Eurozone, but also on international economic ties and previously achieved development potential.

Keywords: socio-economic development, new EU member states, Eurozone, regional analyzes.